

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Första Kammaren. N:o 20.

Torsdagen den 3 april.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Herr statsrådet grefve *Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pension åt aflidne kaptenen J. A. F. Grahms dotter; och

2:o) angående pension dels åt enkor och barn efter personer, som ljutit döden i anledning af en för statens räkning verkställd profskjutning, dels ock åt en vid samma tillfälle skadad arbetare.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne månad.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr apotekaren *Gustaf Walin* på grund af sjukdom (*Myitis et arthriti subacuta*) tills vidare är förhindrad att närvara vid kammarens sammanträden, intygas.

Stockholm den 1 april 1902.

I. Jundell.
Med. doktor.

Att herr konsul *N. Persson* lider af lungkatarr och att han på grund deraf icke kan för närvarande bevista Riksdagen, intygar.

Helsingborg den 1 april 1902.

Ernfrid Möller.
Bataljonsläkare vid K. Skånska Husarreg:tet.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 16, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att tullen å de i tulltaxerubriken n:o 696 omförmälda väfnader, andra slag än oblekta och ofärgade, skall höjas till 40 öre för kilogram, samt att i anledning häraf nämnda tulltaxerubrik skall erhålla följande förändrade lydelse:

Väfnader:

af lin, hampa eller andra ej specificerade vegetabiliska spånadsämnen, med eller utan inblandning af bomull eller jute:

a) släta, tvåskaftade och sådana kyprade, hvilkas hela yta är till väfnadssättet likartad (icke mönsterväfd), satin eller atlasväfnad undantagen:

som på en yta af 1 cm. i kvadrat innehålla tillsammans	
högst 25 varp- och inslagstrådar, äfvensom all segelduk:	
<i>oblekta och ofärgade</i>	1 kilogram 0: 25
<i>andra slag</i>	1 kilogram 0: 40,

röstar.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att tullen för väfnader af ifrågavarande slag, som på en yta af en centimeter i kvadrat innehålla tillsammans högst 25 varp- och inslagstrådar, äfvensom all segelduk skall bibehållas oförändrad.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 36.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 191, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 86 ja och 138 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 196 ja och 174 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 16, punkten 2, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller bevillningsutskottets af Första Kammaren godkända hemställan, att, vid bifall till hvad utskottet i punkten

1:o) af sitt betänkande n:o 15 hemställt angående tullsatserna för vissa slag af väfnader, Riksdagen tillika måtte besluta, att tullförhöjningen skall såsom tilläggsafgift till nu gällande tulltaxa jemväl innevarande år utgöras från den tid, som af Kongl. Maj:t bestämes, samt i skrifvelse till Kongl. Maj:t, jemte öfverlemnande af sitt sålunda fattade beslut, anhålla, det Kongl. Maj:t måtte, så fort ske kunde, förordna om beslutets trädande i kraft, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, afslagit utskottets ifrågavarande hemställan.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 125;

Nej — 18.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 192, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 123 ja och 101 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 248 ja och 119 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 33, punkten 2, förslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, i enlighet med Första Kammarens beslut, i staten för telegrafverkets stationer under rubriken »Biträdande tjänstemän» upptages:

	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.	
200 telegrafister, hvardera:				
lön.....	900			} Efter 5 år kan lönen höjas med 150 kr. och efter 10 år med ytterligare 150 kr.
tjenstgöringspenningar 400	1,300	180,000	80,000	

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, i staten för telegrafverkets stationer under rubriken »Biträdande tjänstemän» uppfört:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
255 telegrafister, hvardera:				} Efter 5 år kan lönen höjas med 150 kr. och efter 10 år med ytterligare 150 kr.
lön..... 900				
tjänstgöringspenningar <u>400</u> 1,300	229,500	102,000	331,500	

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 86.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 193, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 103 ja och 121 nej, samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 161 ja och 207 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 34, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen må bifalla den vid punkten 5:o af statsutskottets utlåtande n:o 5 af herr Chr. Lundeberg m. fl. fogade reservation och alltså höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 11,637,947 kronor, med 2,553,786 kronor till 14,191,733 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, bifallit den vid punkten 5:o af statsutskottets utlåtande n:o 5 af herr Chr. Lundeberg m. fl. fogade reservation, dock ej i hvad den afser godkännande af Kongl. Maj:ts förslag angående förhöjd dag-aflöning under vissa förhållanden åt officerare och underofficerare, samt i följd häraf höjt anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 11,637,947 kronor, med 2,195,082 kronor till 13,833,029 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 127;

Nej — 19.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 194, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 45 ja och 180 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 199 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 34, punkten 4, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen må, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, öka anslaget till militärläkares undervisning, nu 6,350 kronor, med 5,400 kronor till 11,750 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit att icke bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 36.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 195, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 55 ja och 169 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 161 ja och 205 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 34, punkten 5, förslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, må öka anslaget till de värnpligtiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 1,464,071 kronor, med 99,909 kronor till 1,563,980 kronor samt afslå herr Magnussons förenämnda motion, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och herr Magnussons förevarande motion, ökat anslaget till de värnpligtiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 1,464,071 kronor, med 890,515 kronor till 2,354,586 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 139;

Nej — 2.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 196, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 103 ja och 118 nej samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 242 ja och 120 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 27 nästlidne mars och den 2 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 1 § 11:o tryckfrihetsförordningen. *Ifrågasatt ändring af 1 § 11:o tryckfrihetsförordningen.*

Herr Blomberg: Såsom herrarne behagade finna, har jag jemte några andra af utskottets ledamöter reserverat mig emot utskottets framställning, och jag har gjort det derför, att jag ansett det önskemål, som den kongl. propositionen afser att realisera, vara af den vigt och betydelse, att det bör utan dröjsmål främjas. Och då jag icke kunnat finna annat, än att kännedom om den lag, som närmare skall bestämna dessa förhållanden, kan af Riksdagen erhållas tillräckligt tidigt, för att Riksdagen må kunna pröfva alla dessa spörsmål, innan grundlagsfrågan kommer till ett definitivt afgörande vid nästkommande riksdag, så har jag ansett, att man bort redan nu antaga det framlagda förslaget såsom hvilande; och får jag på grund deraf yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till den vid betänkandet fogade reservation.

Herr Berg, Gustaf Axel: Utskottet har alls icke förbisett vigten af den fråga, som här föreligger, utan tvärtom ganska allvarligt behjertat densamma, fastän utskottet icke ansett, att saken var så utredd, att grundlagsändringsförslaget borde förklaras såsom hvilande.

Den fråga, som här möter oss, är ju den, huruvida man skall såsom hvilande antaga ett grundlagsförslag, hvilket hänvisar till en civillag, utan att man alls i någon mån vet, hvad detta civillagsförslag kommer att innehålla. Det är denna utredning, som här saknas. Utskottet har i detta hänseende påpekat, att här icke föreligger någon utredning om tiden för arkivexemplarens aflemnande, om ansvaret för hithörande förbrytelser, om föreskrifter angående grunderna för bedömande af tryckpapperets hållbarhet, om kontrollen å lagens efterlefnad, om papperets tillhandahållande, om de modifikationer, som till äfventyrs borde förekomma beträffande det papper, som skulle användas till tryckning af planscher och angående den tid, inom hvilken förbrytelser mot lagen skulle preskriberas.

Härom saknas i den kongl. propositionen all utredning. Detta hafva äfven utskottets ärade ordförande och de öfriga reservanterna erkänt i den afgifna reservationen, hvilken just innehåller ett uttalande om önskvärheten af, att den kongl. propositionen hade innehållit en fullständig utredning och att särskildt deri angifvits hufvudgrunderna för den tilltänkta lagstiftning, till hvilken § 1 tryckfrihetsförordningen skulle hänvisa. Reservanterna hafva således sjelfva erkänt önskvärheten af en sådan utredning, men hafva dock kommit till det resultat, att man i alla fall borde antaga förslaget tills vidare såsom hvilande, så finge man sedermera se, huru det kunde gå.

Man bör i denna fråga icke förbise, hvad Riksdagen sjelf sagt i den skrifvelse, som Riksdagen aflät till Kongl. Maj:t, då denna

Ifrågasatt fråga väcktes på tal. Ut i denna skrivelse, daterad den 13 maj
 ändring af 1898, har Riksdagen hemställt, huruvida icke åtgärder borde vidtagas
 § 11:o tryck- i det nu förevarande hänseendet. Riksdagen framhåller emellertid
 frihetsförord- dervid en synpunkt, på hvilken jag särskildt skall be att få fästa
 ningen. kammarens uppmärksamhet. Riksdagen säger nemligen:
 (Forts.)

»Innan man skrede till åtgärder för ändamålet, syntes det Riks-
 dagen emellertid vara erforderligt, att man genom sorgfällig under-
 sökning förskaffade sig full visshet om, att det åsyftade resultatet
 verkligen kunde i afsevärd mån vinnas utan alltför dryga kostnader
 och för stort besvär.»

Riksdagen sjelf förutsatte sålunda en undersökning till utrönande
 af de kostnader och besvär, som genom en art af skyddsåtgärder, den
 s. k. efterbehandlingen, skulle uppkomma. Nu föreligger dock icke
 någon som helst undersökning om kostnader och besvär, i fråga om
 de skyddsåtgärder, som regeringen har för afsigt att föreslå, och
 det är just denna undersökning, som skulle möjliggöra sakens
 genomförande.

Om man nu föreställer sig, att lagförslaget icke skulle medföra
 några kostnader för vederbörande, så tror jag, att man mycket
 mistager sig. Tvärtom, det kommer att på många håll förorsaka
 ganska dryga utgifter för dem, som skola aflemna dessa arkivexemplar.

Inom utskottet fans en i ämnet sakkunnig person, som hade
 särskildt satt sig i förbindelse med några tryckerier, och han meddelade,
 att på ett tryckeri, der fyra tidningar tryckas, skulle, enligt gjorda
 beräkningar, kostnaderna icke understiga 900 kronor om året.

Nu anför man såsom det egentliga skälet, hvarför man skulle
 förklara detta lagförslag hvilande och framdeles pröfva de närmare
 bestämmelser, som skulle komma att inflyta i civillagen, att här är
periculum in mora, här är den fara med dröjsmålet, att en del af
 litteraturens skatter under dessa år kunna gå förlorade och att vi
 icke hafva råd dertill, utan måste skyndsamt söka få saken ordnad.
 Dervidlag skall jag be att få påpeka, att de, som göra sig till målsmän
 för en sådan uppfattning, ställa sig på en helt annan ståndpunkt
 än en af de tvenne sakkunnige personer, som i detta ärende blifvit
 hörda af ecklesiastikdepartementet, nemligen professor Klason,
 hvilken yttrat sig på följande sätt:

»Till och med nutidens sämsta papper kunde vid sorgfällig vård
 och ej för mycken slitning förvaras ej blott i decennier, utan till
 och med i sekler, allt under förutsättning att vid papperets tillverkning
 vissa tekniska fel ej blifvit begångna, hvilket dock numera ytterst
 sällan skedde.»

På grund af dessa skäl, herr talman, skall jag anhålla att få
 yrka bifall till utskottets förslag, och på samma gång vågar jag
 uttala den förmodan och förhoppning, att kammaren icke frångår
 en uppfattning, som tillförne gjort sig gällande, nemligen att man
 icke bör antaga en ändring i grundlagen, som åberopar en civillag,
 om hvars innehåll man icke har någon som helst kännedom.

Herr Säve: Då jag har anslutit mig till utskottets ärade ordförandes reservation och sålunda äfven kan i hufvudsak instämma uti hvad han nyss här anfört, skall jag endast be att få säga några ord.

Den siste ärade talaren framhöll, att här icke skulle ligga någon sorts *periculum in mora*. En sådan förefinnes dock, enligt min öfvertygelse, ty från alla håll klagas det öfver, huru dåligt det papper är, som vanligtvis användes uti den tryckta literaturen och särskildt i tidningsliteraturen. En tekniker har visserligen förklarat, att så beskaffadt papper kan förvaras icke endast i decennier, utan möjligen under sekler — *under vissa förutsättningar*. Men huru vet man, att dessa förutsättningar förefinnas? Han erinrar om, att tekniska fel kunna begås vid tillverkningen, men att sådana icke behöfva förekomma. Ja, men det är nog icke så lätt att vid valet af tryckpapper kunna bedöma, om sådana fel förekommit vid tillverkningen. Under sådana förhållanden synes det mig vara en synnerligen vigtig sak, att man får en lagbestämmelse om hållfast papper.

Huru denna bestämmelse skall affattas, synes mig emellertid icke falla under tryckfrihetsförordningen. Hvad är egentligen tryckfrihetsförordningens uppgift? Jo, naturligtvis den att betrygga svenska mäns rättighet att i tryck, under vissa begränsningar, få fritt uttala sina tankar. Det är denna synpunkt, som uti främsta rummet här bör framhållas, det spørsmålet nemligen: hör denna sak egentligen till tryckfrihetsförordningen, hör den i sjelfva verket icke snarare till civillagstiftningen? Det förefaller mig äfven, som om ett dylikt åskådningssätt skulle vara i full öfverensstämmelse med hvad Riksdagen vid föregående tillfällen i liknande fall ansett för riktigt.

Sålunda ber jag att särskildt få erinra om, huru det tillgick, då ändring år 1876 gjordes uti 1 § 3 mom. tryckfrihetsförordningen, hvilket moment nu har följande lydelse: »Angående eganderätt till skrift gälle hvad som stadgas i särskild lag, stiftad i den ordning, 87 § regeringsformen föreskrifver.» Denna bestämmelse blef, som sagdt, lag år 1876. Riksdagen hade, då den uttalade sig om den nya lagbestämmelsen, accepterat den uppfattningen, att frågan om eganderätt till skrift i sjelfva verket vore någonting, som med tryckfrihetsförordningen egde föga att skaffa, och att bestämmelserna derom borde falla inom den civila lagstiftningen. Riksdagen fattade emellertid sitt beslut om ändring af tryckfrihetsförordningens § 1 mom. 3 år 1876. Ser man återigen på den nya lagen om eganderätt till skrift, hvilken alltså har civillags natur, så utfärdades den först det följande året; den är daterad den 10 augusti 1877. Det var sålunda på 1870-talet icke af någon vigt för Riksdagen att få se det förslag till civillag framställt, till hvilket den ifrågasatta ändringen i tryckfrihetsförordningen var refererad.

Då den väsentliga lagstiftningen rörande den sak, hvarom här

*Ifrågasatt
ändring af 1
§ 11:o tryck-
frihetsförord-
ningen.*
(Forts.)

Ifrågasatt är fråga, är af den beskaffenheten, att den rätteligen ej bör falla
ändring af 1 inom tryckfrihetsförordningens område, och då jag — och såsom
§ 11:o tryck- jag antager äfven många andra — anse, att det skulle vara af stor
frihetsförord- fördel för det syftemåls vinnande, som är afsedt med stadgandet
ningen.

(Forts).

1 § tryckfrihetsförordningen, om sådant papper komme att användas i de tryckexemplar, som skola öfverlemnas till de offentliga biblioteken, att dessa kunna bevaras för efterverlden, hvilket är författningens egentliga syfte, så tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till den kongl. propositionen.

Herr statsrådet Claëson: Jag skall bedja att få tillägga något till den näst föregående talarens yttrande angående de precedensfall, då Riksdagen antagit ett grundlagsändringsförslag såsom hvilande, oaktadt regeringen icke framlagt något formularadt förslag till den civillag, som var afsedd att blifva ett komplement till den föreslagna grundlagsbestämmelsen. Utom det af herr Säve anförda fallet från år 1876 skall jag be att få åberopa två andra mycket snarlika fall från 1890-talet. Det ena gälde den ändring i tryckfrihetsförordningen, som betingades af de ifrågasatta requisitionslagarne. År 1893 förklarade Riksdagen förslaget om denna ändring hvilande, fastän något förslag till requisitionslagar icke blifvit af regeringen framlagdt. Det andra fallet är från 1899. Då beslöt Riksdagen på framställning — om jag ej allt för mycket missminner mig — af en enskild motionär att förklara hvilande ett förslag till ändring af tryckfrihetsförordningen, afseende att genomföra lagändringen angående straffregister. Då fans ej heller något förslag framlagdt från regeringens sida, och detta kunde ju så mycket mindre vara fallet, som ju, såsom jag nyss nämnde, förslaget till grundlagsförändring väcktes vid samma riksdag af enskild motionär.

Af den kongl. propositionen behagade kammaren finna, att åtskillig utredning är verkställd angående — om jag i korthet får uttrycka mig så — sjelfva pappersfrågan. Emellertid är denna utredning icke fullständig. När nu denna riksdag är den sista i treårsperioden, trodde sig regeringen, för att påskynda ärendets fortgång, böra komma fram till Riksdagen med en proposition om förändring af grundlagen, i förhoppning att, innan denna förändring skulle af Riksdagen antagas, kunna förelägga Riksdagen den ifrågasatta nya civillagen, hvilken då skulle, enligt hvad jag förmodar, af Riksdagen pröfvas, innan Riksdagen till slutligt afgörande företog den ifrågasatta ändringen af tryckfrihetsförordningen.

Herr Trygger: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Det är visserligen sant, att det kan åberopas åtskilliga precedensfall, då Riksdagen förfarit annorlunda, men dessa fall äro exemplar observanda, sed non imitanda. Ty då en civillag på detta sätt skall ingå såsom en verklig väsentlig del i en grundlag, är

det väl nödvändigt att känna denna civillags innehåll, innan man fattar afgörande beslut om ändring af grundlagen. Nu är det visserligen klart, att, om en enskild motionär föreslår en förändring i tryckfrihetsförordningen, hvilken förändring måhända vinner sympatier, man ej kan fordra af honom, att han skall skriva ett fullständigt lagförslag för att komplettera grundlagen. Det är nog, om han skrifer så, att hans tankar om sjelfva grundlagsförändringen vinna vederbörandes bifall. Men på Kongl. Maj:t kan man ställa större anspråk, synnerligast när Kongl. Maj:t haft så god tid på sig, som i detta fallet varit förhållandet.

Den föreliggande frågan kan tyckas mången vara enkel nog, men för mig är tryckfrihetsförordningen, så dålig den än är, en af de allra viktigaste lagar, som vi här i landet hafva, och jag vill icke vara med om någon som helst inskränkning af den i vår nu gällande tryckfrihetsförordning stadgade rätten till utgifvande af publikationer och skrifter, utan att jag tydligen vet, hvad jag går in på. Nu kan man ju säga, att om vi vid denna riksdag förklara den kongl. propositionen hvilande, få vi se den ifrågavarande civillagen, innan vi skola fatta definitivt beslut om antagande af den kongl. propositionen. Ja, detta är sant, men jag tror icke, att det är lagstiftarens mening, att man skall behandla grundlagsfrågor på det sätt, att man förklarar ett förslag hvilande, utan att man har någon säkerhet för att det innebär en nödig och nyttig förändring, och dervid förbehåller sig att, när förslaget andra gången kommer fram, förkasta detsamma, för den händelse man under tiden vid närmare besinnande kommit till den uppfattningen, att det icke är värdt att antagas.

På dessa för mig viktiga skäl har jag biträdt utskottets hemställan; och då jag icke tror, att det är så synnerligen viktigt, att frågan löses just vid denna riksdag, men deremot är öfvertygad om, att det är af mycket stor vikt, att vi handskas med grundlagen på det sätt, som med dess anda är öfverensstämmande, hemställer jag, herr grefve och talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Leman: Jag skulle icke hafva begärt ordet, om jag icke såge denna fråga från en annan synpunkt än någon af de föregående talarne, och det är därför, som jag nu ber om några ögonblicks uppmärksamhet.

För mig har, alltsedan jag första gången läste denna punkt i tryckfrihetsförordningen, den frågan framställt sig: med hvilken rätt ålägger staten vissa näringsidkare att till offentliga institutioner gratis aflemna en del af sina produkter? Icke skulle väl staten, om den t. ex. egde en stor vapensamling, kunna ålägga vapenfabrikerna att af hvarje sorts vapen aflemna ett eller flere exemplar till staten? Men, invänder man, i nu ifrågavarande fall är bestämmelsen gifven i kulturellt intresse. Ja, visserligen, men nog inne-

*Ifrågasatt
ändring af 1
§ 11:o tryck-
frihetsförord-
ningen.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af 1
§ 11:o tryck-
frihetsförord-
ningen.*

(Forts.)

bär den likväl en tvångsbeskattning af en näring. Denna tvångsbeskattning var icke på långt när så omfattande vid den tid, då tryckfrihetsförordningen skrefs, som den nu är. Alla dessa billiga tidningar, alla dessa ströskrifter, som komma ut, äro ju nu många gånger flere än förr. Nu är det för öfrigt icke blott fråga om, att boktryckarne, som ju icke åtnjuta annat skydd af staten än hvarje annan näringsidkare — ty tryckfrihetsförordningen säger tydligt ifrån, att här icke är fråga om något privilegium — skola för ett statsändamål afstå några alster af sin tillverkning, utan man ifrågasätter, att de härutöver skola underkasta sig ytterligare ekonomiska uppoffringar — dessa må nu vara större eller mindre.

Det synes mig därför vara ganska viktigt, att, när fråga är om skärpning af de nuvarande bestämmelserna, man ser till, att denna skärpning ej må blifva allt för stor. Tänk blott på alla dessa små billiga tidningar, tryckta på papper af allra sämsta slag, födda för stunden och bestämda att dö med stunden! Skall verkligen boktryckaren, som kanske får litet betaldt för dessa tryckalster, likväl åläggas att till staten gratis aflemna exemplar, tryckta på annat papper? Detta synes mig icke vara rättfärdigt, och därför hör jag till dem, som anse, att man, innan man fått se, huru långt vederbörande vilja utsträcka och skärpa boktryckarnes skyldigheter, icke bör godkänna den kongl. propositionen, å hvilken jag alltså tillåter mig att yrka afslag.

Herr Blomberg: Jag skall anhålla att få fästa uppmärksamheten vid, att den fråga, som här är föremål för behandling, blott gäller en förändring i tryckfrihetsförordningen. Mot den formulering af den åsyftade grundlagsbestämmelsen, som blifvit föreslagen, har ingen af de föregående talarne gjort anmärkning. Och att denna grundlagsändring måste anses både nödig och nyttig, derom torde alla vara öfverens, som tagit kännedom om arten och beskaffenheten af en hel mängd af de tryckalster, som under de senaste årtiondena inkommit till biblioteken. Om denna grundlagsändrings behöflighet vittna äfven uttalanden af våra biblioteks chefer ganska tydligt och bestämdt.

Den grundlagsändring, som nu kan förberedande beslutas, är en oundgänglig förutsättning för den särskilda lagstiftning i ämnet, som sedan skall bringas till stånd. För att Kongl. Maj:t må kunna framlägga ett förslag till särskild lag, måste den nu ifrågasatta grundlagsförändringen vara förberedd och kunna definitivt genomföras såsom en förutsättning för den lag, som sedermera under samma riksdag kan antagas.

Jag anser således, att man, utan att vara synnerligt tveksam, kan antaga denna grundlagsförändring såsom hvilande. Innan man sedermera skrider till att definitivt afgöra frågan, får man ju tillfälle att lära känna och grundligt taga under ompröfning den i

grundlagsbestämmelsen omförmälda lagen rörande arten och beskaffenheten af det papper, som till arkivexemplaren må användas.

Jag vill visserligen ej nu ingå å något vidare ordande om det spörsmål, som af den siste talaren uppkastades, nemligen rörande den kostnad, hvarmed boktryckarne betungats och ytterligare skulle betungas, utan att deras näring på något sätt skyddades. Men jag anser mig böra säga, att det synes mig, som om boktryckerinäringen just i tryckfrihetsförordningen skyddats och tillgodosetts på mer än ett sätt, och att det helt visst är äfven af detta skäl, som man ansett sig kunna ställa det allmänna kraf på ifrågavarande näring, som redan är stadgad och som genom den föreslagna grundlagsändringen skulle i någon mån skärpas.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till min reservation.

Herr Törneblad: Syftet med grundlagens bestämmelse, att hvarje ändring i densamma skall genomgå en dubbel behandling, är naturligtvis, att dylika ändringar skola kunna prövas sorgfälligt och noga, innan de definitivt antagas. Nu är det gifvet, att behofvet och ändamålsenligheten af den här ifrågasatta ändringen i tryckfrihetsförordningen hufvudsakligen beror af den så att säga kompletteringslag, genom hvilken effektivitet skulle vinnas åt det mera allmänna stadgandet i tryckfrihetsförordningen. Om man i detta fall skulle redan nu antaga det grundlagsförslag, som blifvit framlagdt till hvilande, har man icke längre tid på sig till det definitiva afgörandet än till nästa riksdag. Nu vill jag visserligen icke bestrida, att Riksdagen är i sin fulla rätt att antaga ett grundlagsförslag såsom hvilande vid slutet af en treårsperiod och definitivt fastställa det vid nästkommande riksdag, men önskligt torde det i allmänhet icke vara, att grundlagsförslag hafva blott ett år på sig att hvila. Det kan ju vara i sådana fall, der frågor hafva varit länge och omsorgsfullt förberedda och man har bildat sig temligen klara omdömen i dem, men det är icke förhållandet i detta fall. Såsom kammarens ledamöter torde hafva sig bekant, finnas annorstädes bestämmelser om, att ett dylikt förslag icke skall hvila allenast så kort tid som ett år, utan måste hvila en något längre tid, t. ex. tre år. I detta fall skulle tiden också förkortas derigenom, att den lag, af hvars effektivitet och af hvars ändamålsenliga affattning det hela beror, icke kan komma till Riksdagens kännedom förr än vid början af nästa riksdag; och om man äfven skulle tänka sig, att det hvilande grundlagsförslaget kunde uppskjutas till längre fram på riksdagen i stället för att såsom vanligt förekomma i början af den, har man dock i bästa fall ej mer än den korta tiden af några månader under riksdagsarbetet att sätta sig in i detsamma.

Jag tror således, att någon särskild anledning till brådska med detta förslag så mycket mindre kan förefinnas, som pröfningen deraf då i sjelfva verket måste blifva mindre effektiv, än den bör vara. Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
ändring af 1
§ 11:o tryck-
frihetsförord-
ningen.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Blomberg vid utlåtandet afgifna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den af herr Blomberg vid utlåtandet afgifna reservationen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 64.

*Om sjelf-
spillingars
jordfästning.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 18 och 19 nästlidne mars bordlagda utlåtande n:o 30, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen om borttagande af undantagsbestämmelser rörande sjelfspillingars jordfästning.

Herr Sörensson: Då jag i lagutskottet reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit, anser jag mig böra här yttra några ord i denna fråga.

Det är en allmän kyrklig grundsats, att sjelfspillingar icke begrafvas på samma högtidliga sätt som en, som dör en naturlig död. Denna grundsats genomgår hela den kristna kyrkan, den katolska lika väl som den protestantiska, endast med den skilnad, att den katolska kyrkan är betydligt strängare i sin uppfattning i detta hänseende, så att den nekar äfven dem, som äro uteslutna ur församlingen, en högtidlig begrafning. Inom den protestantiska kyrkan i

Tyskland gifves, så vidt jag vet, icke något enda kyrkosamfund, som medgifver högtidlig begrafning åt själfspillingar. I den finska kyrkan t. ex. finna vi alldeles samma förhållande. Man har gått ändå mycket längre inom dessa kyrkosamfund, då man till och med nekar odöpta barn högtidlig begrafning. Samma grundsats hade vi också, som bekant, inom den svenska kyrkan ända till år 1894, då den nya lagen om jordfästning tillkom och genom densamma förhållandet ändrades. Endast själfspillingar, såvida de icke varit afvita, de, som afrättats, och de, som dött under föröfvande af groft brott, skola efter den nu gällande jordfästningslagen begravas i stillhet.

Det har alldeles icke varit min tanke, att man derigenom skulle på något sätt uttala en dom öfver den döde, ty det tillkommer en annan än menniskor att uttala denna dom. Men kyrkan måste fasthålla vid sin grundsats, att det är i sedligt hänseende förkastligt att taga lifvet af sig sjelf, och därför sörjer kyrkan öfver att en menniska tagit sitt eget lif. Det är den tanken, som har ledt den kristna kyrkan, och det är också den grundsatsen, som jag för min del hyllat, då jag reserverat mig mot den uppfattning, som utskottet för öfrigt haft. Jag betonar ännu en gång, att det ifrågavarande begrafningssättet användes icke för att uttala någon dom, icke för att vålla de efterlevande sorg, utan för att gifva uttryck åt kyrkans sorg öfver att en menniska tagit sitt eget lif.

Nu kan man ju säga, att faktum dock blir, att de efterlevande drabbas af ökad sorg till följd af det använda begrafningssättet. Ja, men samhället och kyrkan hafva också sina kraf, och i detta hänseende vågar jag tro, att den enskildes förhållande måste gifva vika för det allmänna.

Desto mindre bör, efter mitt förmenande, ändring härutinnan nu påtänkas, som icke mer än några få år förflutit, sedan den senaste förändringen genomfördes, hvilken för öfrigt innebar en betydlig mildring af hvad som förut gälde. Jag finner det icke heller konsekvent att taga bort det särskilda begrafningssättet för själfspillingar, då man ej tager bort det för dem, som blifvit dömda till döden. Jag vågar nemligen tro, att de, som dömts till döden, kunna ändra sitt sinne, bättra sig, och att de då borde få begravas högtidligt lika väl som själfspillingar.

För öfrigt vill jag anmärka, att det ju icke alls är någon tanke på, såsom det uttalades redan då frågan afgjordes åren 1893 och 1894, att med något slag af våldsåtgärder förhindra hvarje högtidlighet. Man vill från kyrklig synpunkt förekomma, att folk följer i en större procession. Men det är icke ens afsedt att förhindra hållande af liktal, om någon annan än presten vill hålla ett sådant. Det är endast meningen, att icke presten skall hålla liktal, att klockringning icke skall få ega rum, och att begrafningen icke skall få ega rum i kyrkan. Detta är det enda, som efter min uppfattning är berättigadt; och om den afidnes vänner vilja följa honom till grafven, kommer säkerligen icke att vidtagas, liksom icke heller,

Om själfspillingars jordfästning.
(Forts.)

*Om sjelf-
spillingars
jordfästning.*
(Forts.)

såvidt jag vet, i dylikt fall vidtagits det allra minsta för att hindra folk att följa.

Dessutom vill jag säga, och jag tror, att den grundsatsen i allmänhet hyllas af vårt svenska presterskap, att man skall döma in meliorem partem, så att, om det är på något sätt tvifvelaktigt, man icke skall lägga sten på börda, utan låta högtidlig begrafning följa. Jag har sjelf tillämpat denna grundsats. En gång gälde det dervid till och med en embetsbroder, som tagit lifvet af sig. Det föll mig icke ett ögonblick in att tveka att begrafva honom på högtidligt sätt. Jag menar, att det är endast få fall, i hvilka icke något in normalt funnits hos en sjelfmördare; men jag anser också, att det, som uti ifrågavarande afseende är i gällande lag föreskrifvet, är det minsta man bör kunna fordra, för att kyrkans sorg öfver det skedda skall blifva uttalad.

Jag yrkar bifall till min reservation och således afslag å motionen.

Herr Lithander: Det bör naturligtvis för hvar och en kännas som en tillfredsställelse att bidraga till sådana lagändringar, som äro nödiga och nyttiga, men det må deremot icke förundra någon, i fall man känner sig osympatiskt stämd mot främjandet af sådana förslag, som svårligen kunna betraktas hvarken såsom nödiga eller såsom nyttiga. Det är min uppfattning i detta fall, att den nu föreslagna lagändringen hvarken är nödig eller nyttig, och det är på den grund, herr grefve och talman, som jag anhåller att få yrka afslag på lagutskottets betänkande.

I de flesta fall är tyvärr händelsen, att ett sjelfmord föregåtts af förbrytelser, understundom mycket svåra förbrytelser. Det är väl då ingen okristlig handling, ingen omild handling och intet olämpligt lagbud, att sjelfmördaren skall begrafvas i stillhet. Lagstiftaren har naturligtvis ansett, att det är olämpligt att åvägabringa några hedersbetygelser eller någon särskild högtidlighet vid en sådan persons begrafning, utan att det bör vara förbehållet åt menniskor, som i sitt lefverne och vid sitt slut hafva uppfyllt alla de fordringar man kan ställa på en menniska, som vill lyda lagen, vill lyda samvetet och Guds bud i sitt bröst. Jag tror ej heller, att man kan beskyllas för någon oriktig handling mot en sjelfspillings efterlevande närmaste därför, att man låter honom begrafvas i tysthet och stillhet. Tvärtom förefaller det mig, som om familjen borde vara bäst tillfredsställd med ett sådant tillvägagående. Det skulle helt visst verka anstötligt icke allenast på familjemedlemmarne, utan på alla, om man vid en människas graf, som gått bort på nämnda sätt, stälde till med några särskilda ärebetygelser, om man begrofve henne med särskild högtidlighet och fordrade, att kyrkan skulle stå till tjänst och främja sådant. Borttagandet för ifrågavarande fall af bestämmelsen om begrafning i tysthet synes mig vara fullkomligt obehöfligt. Första Kammaren har också hittills

intagit en ganska bestämd ståndpunkt i denna fråga, och jag hoppas, att kammarens uppfattning fortfarande är densamma, och att jag således icke förgäfvets yrkat afslag på lagutskottets betänkande.

*Om själf-
spillingars
jordfästning.*
(Forts.)

Herr Rodhe: Instämmande i hufvudsak i det, som af de föregående talarne anförts mot det föreliggande förslaget, får jag i likhet med dem yrka afslag å detsamma. Utgår man derifrån, att själfmordet såsom ett våldförande på en af de dyrbaraste gåfvor människan eger, sitt eget lif, är ett det gröfsta brott, der det icke begås i en sinnesförvirring, som gör själfmördaren otillräknelig, hvilket jag dock i olikhet med den förste talaren tror visst icke vara händelsen i de flesta fall, och betänker man vidare, huru fruktansvärdt stort antalet af själfmord är, stadt, som jag tror, i en stadig tillväxt, borde man icke då vara rädd för hvarje åtgärd, som skulle kunna bidra till att förslappa medvetandet om det brottsliga i denna handling? Man säge hvad man vill, den allmänna opinionen skall ovilkorligen påverkas i den riktningen, om man upphäver undantagsbestämmelserna med afseende å begrafning af själfmördare. Det kan väl vara sant, att ingen, som umgås med själfmordstankar, direkt förhindras att realisera dessa af hänsyn till den mindre hederliga begrafning, som väntar själfmördaren; olikheten i begrafningssättet är dock egnad att i sin mån bidra till att vidmakthålla och stärka skyggheten för detta brott. Ett likställande åter i detta hänseende af själfmördare med dem, som dö naturligt död, skulle utan tvifvel hjälpa till att utbreda den mening, som är nog allmän ändå, att det icke är så farligt, ja, kanhända en rätt för människan att själf förkorta sitt lif. Att förhindra utbredandet af en sådan mening synes mig vara fordradt just af kärleken, som både motionären och utskottet åberopat såsom kräfvande den föreslagna lagändringen. Mig synes det vara ett brott mot kärleken att vidtaga åtgärder, hvarigenom hinder undanröjdes för det ondas utöfning. Att taga hänsyn till den allmänna sedligheten är dock viktigare än hänsynen till enskildes känslor, huru smärtsamt dessa än må vara berörda.

Då jag sålunda anser det föreliggande förslaget skadligt, kan jag icke annat än yrka afslag å detsamma.

Herr Hasselrot: Såsom den förste ärade talaren påpekat, är vår lagstiftning i förevarande hänseende väsentligt annorlunda än de främmande kyrkosamfunds, han omnämnde. Vår gamla lagstiftning öfverensstämde med samma kyrkosamfunds deruti, att en fullt hederlig begrafning tillkom endast dem, som icke »fört ett ogudaktigt lefverne och dött i grofva synder». I öfverensstämmelse med denna strängare uppfattning höll också talaren på elfsborgsbänken före, att endast de, som vid sin lefnads slut fyllt alla skäligen anspråk på ett gudfruktigt och sedligt lefverne, skulle få en fullt hederlig begrafning. Detta anspråk hafva emellertid vår kyrka och vår

*Om sjelf-
spillingars
jordsättning.*
(Forts.)

lagstiftning afstått ifrån och endast för ett fåtal fall bibehållit bestämmelsen om att begrafning i stillhet skall användas, nemligen för sjelfspillingar, sådana, som dött under föröfvandet af grofva brott samt afrättade.

Af den förste talaren anfördes vidare, att kyrkan alldeles icke vill hafva en bestämmelse om begrafning i tysthet för sjelfspillingar för att derigenom fälla någon dom öfver dem, utan endast för att kyrkan på sådant sätt skall kunna gifva uttryck åt sin sorg öfver, att en människa tagit sitt eget lif, begått ett så groft brott, enligt yttrande af en annan ärad talare, hvilken ansåg det vara ett bland de gröfsta brott att taga sitt eget lif, då detta vore det dyrbaraste, som blifvit en människa gifvet. Jag hyser emellertid den uppfattning, att kyrkans sorg öfver sjelfmordet icke behöfver taga sig det yttre uttryck, som ligger i ett särskildt begrafningssätt, och ännu mindre lär man kunna antaga, att man genom bibehållande af ett mindre högtidligt begrafningssätt för sjelfspillingar skall kunna minska antalet af sjelfmord.

Har en människa kommit i den olyckliga sinnesstämning, att hon vill taga sitt eget lif, så lär det icke inverka på hennes beslut, om begrafningen blir mer eller mindre högtidlig.

För öfrigt har ju lagstiftningen medgifvit undantag från den allmänna bestämmelsen, nemligen att sjelfspilling, som är afvita eller begått sjelfmordet i sinnesförvirring, får begrafvas på samma sätt som andra. Nu är det min bestämda uppfattning — i motsats mot talarens på göteborgsbänken — att det är ytterst få fall, då människor taga lifvet af sig i fullt normal sinnesförfattning, utan det sker vanligen i upprörd eller förvirrad sinnesstämning, så att personen i fråga icke har sitt fulla medvetande. Men lagen är icke sådan, att man, såsom den förste talaren uttalade, har rätt att tyda den till det bästa, så att presten, så snart han vore öfvertygad om, att sjelfmordet skett under sinnesförvirring, skulle få gifva sjelfspillingen »hederlig» begrafning. Om den nämnde talaren välvilligt gjort detta, så har han gått på sidan af lagen. Lagen säger endast, »att, om den, som förgjort sig sjelf, var afvita eller, enligt läkares intyg, af sjukdom eller åldomssvagheter eller annan, utan egen skuld, iråkad förvirring saknade förståndets fulla bruk, den døde må jordsättas i vanlig ordning». Nu vågar jag påstå, att det skall vara ytterst sällan, som man äfven beträffande en sjelfmördare, som faktiskt saknat förståndets fulla bruk, skall kunna, på sätt lagen fordrar, styrka, att han icke hade sitt fulla förstånd vid tillfället. Således kommer lagen icke att tillämpas i ett mycket stort antal fall, der den medgifver högtidlig begrafning, och detta därför att det är omöjligt att åstadkomma erforderlig bevisning. Då frågar jag: kan det verkligen vara skäl att för de ytterst få fall, der sjelfmord begås vid fullt medvetande, bibehålla en bestämmelse, som träffar det stora antalet fall, der alla erkänna, att lagens tillämpning icke bör ega rum? Jag tror för min del, att denna bestraffning

är olämplig — det är ju sant, att bestämmelsen icke är afsedd att vara en bestraffning, men den drabbar som en bestraffning visserligen icke den felaktige, men hans familj och andra närstående, hvilka utom den tunga sorg, som själfmordet i och för sig medför, få detta som ett plus, som pålægges af lagstiftningen.

Då vår lagstiftning redan gått så långt, som den gjort, så tror jag, att man nu borde taga steget fullt ut och afskaffa den »mindre hederliga» begravningen för själfspillingar. Jag för min del skulle icke hafva något emot, att sådana lifdömda, som bättrat sig, också skulle få högtidlig begravning, men derom var ingen motion väckt, så att lagutskottet kunde icke komma med något förslag i det afseendet. Men jag är alldeles öfvertygad, att om Kongl. Maj:t får en skrifvelse i nu ifrågavarande syfte, så tager Kongl. Maj:t jemväl i öfvervägande, huruvida icke skäl förefinnes för en lagändring äfven i sistnämnda afseende.

Jag tillåter mig yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Andersson, Axel Gustaf: Gent emot det yttrande, som faldes af den ärade talaren på elfsborgsbänken, att motionen vore osympatisk, ber jag att i korthet få gifva uttryck åt mina sympatier för motionen och åt min förhoppning, att kammarerna skall bifalla utskottets hemställan trots de inlägg, som gjorts deremot. Betänkligheterna å motsidan synas mig icke väga tungt mot hvad som talar för motionen. Hvem kan väl vid de i motionen afsedda hemska tilldragelserna med säkerhet sätta gränsen mellan de olika kategorierna af dödsorsaker, då det ju dock är medgifvet, att själförgörelse i sinnesförvirring är död af sjukdom, äfven om den egna handen bildat sista länken i sjukdomskedjan? Och är icke själens sjukdom lika svår och lika mycket värd medlidande som den kroppsliga? Tillämpningen af bestämmelserna blir då mycket ojemn. Den ene utpekade, den andre utpekade icke, ehuru dödsorsaken i båda fallen är densamma. Jag talar om den utpekade, men är det icke snarare de efterlevande anhöriga, som blifva de utpekade? Den, som betraktar kyrkliga ceremonier med ligkiltighet, kanhända rent af såsom ett nödvändigt ondt, drabbar de ju mindre. Men ju närmare de sörjande anhöriga stå kyrkan, ju mera vigt de fästa vid kyrkliga ting, desto hårdare drabbar dem slaget. De tro sig ofta i den påbudna olikheten se ett uttryck för Guds dom öfver den älskade dode. I sin upprörda sinnesstämning betänka de icke alltid, att bestämmelserna dock äro människofunder, och att människan ser det för ögonen är, men Herren ser till hjertat. Den, som i likhet med mig fått skåda verkningarna af det nya hårda slag, som drabbat förut djupt olyckliga anhöriga vid underrättelsen, att den dode måste ytterligare på särskildt sätt framhållas såsom förtappad, han skulle säkerligen icke hafva hjerta att afslå motionen. Åtminstone har jag det icke, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om själfspillingars jordfästning.
(Forts.)

Om sjelf-
spillingars
jordfästning.
(Forts.)

Herr von Möller: Jag ber att få tacka lagutskottet för den välvilja, hvarmed den behandlat min motion, och jag ber att gent emot de talare, som yttrat sig mot utskottet — särskildt talaren närmast till höger om mig — få säga, att det ingalunda kunnat falla mig in att tänka mig möjligheten af att man genom ett bifall till motionen skulle inverka slappande på den allmänna opinionen eller, såsom en talare uttryckte sig, att det genom ett borttagande af dessa bestämmelser skulle se ut, som om man ville införa hedersbetygelser åt sjelfmördare. Det har hufvudsakligen varit känsloskäl, som förmått mig att upptaga motionen från år 1889, nemligen medlidande med de efterlevande och — jag kan icke neka dertill — min uppfattning, att kyrkan icke bör använda stränga bestämmelser, när det gäller dessa sorgliga saker. Den vinner ingenting dermed, men den utsätter sig för klander.

Hvad den allmänna meningen beträffar, så visade sig redan år 1889 vid voteringen i den folkvalda kammaren, hurudant frågans läge då var. Motionen bifölls der med 100 röster mot 49. I år har Andra Kammaren utan diskussion bifallit utskottets hemställan, och dock sitter i denna kammare ett flertal prester, hvilka nog uppträdt emot utskottets förslag, om de haft en derifrån afvikande mening. — Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Lithander* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 24.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 20 och 21 sistlidne månad bordlagda utlåtande n:o 32, i anledning af väckt motion om ändring af 1 § i förordningen om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866.

Om utsträckning af expropriationsrätten.

Herr Sjöcrona: Jag skall till en början icke tillåta mig att framställa något bestämdt yrkande. Jag har begärt ordet nu endast för att anhålla, det någon af lagutskottets ledamöter ville meddela, huruvida enligt inhemtade och fullt tillförlitliga upplysningar behof verkligen förefinnes för den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden, hvarom lagutskottets betänkande icke innehåller någon utredning. Jag återkom från mitt hem sent i går afton och har icke sjelf varit i tillfälle skaffa mig den nödvändiga upplysningen.

Jag ber att få erinra, att 1 § i kongl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866 alls icke innehåller någon bestämd och ovilkorlig föreskrift derom, att det endast är stadskommuner, som få begära och erhålla expropriation för utläggning af mark till torg eller gator. Paragrafen lyder i sin början så här: »Der Konungen pröfvar nödigt, att jord eller lägenhet, som enskild man, menighet eller inrättning tillhör, begagnas skall, antingen till rikets försvar, till allmän väg, bro, hamn eller lastningsplats, till torg eller gata i stad, till uttappning» etc., så kan expropriation beviljas. Här är nu visserligen vid orden »torg eller gata» tillagdt »i stad», det kan ju icke bestridas. Men det förstår nog hvar och en, att med de orden »i stad» omöjligen kan menas hela det område, som ligger under en rådstufvurätts jurisdiktion. Dermed kan ju uppenbarligen icke menas något annat än det område, der det förekommer gator och torg, d. v. s. efter byggnadsstadgans tillkomst 1874 det planlagda området. Nu innehåller byggnadsstadgan, att i köpingar skall och å andra sätt bebyggda trakter kan byggnadsstadgan komma att gälla i tillämpliga delar. Om så sker, skall på sådana platser upprättas plan för platsens bebyggande, d. v. s. en plan, som visar, hvar gator och torg skola förläggas, och på denna plan skall begäras Kongl. Maj:ts fastställelse, hvilket innebär, att man kan få expropriation för ändamålet. En sådan plan kallas också alltid för stadsplan.

Det vill nu därför synas mig, som om denna förordning ingalunda lägger hinder i vägen för att Kongl. Maj:t kan fastställa planer för ifrågavarande platser och, derest man icke kan komma öfverens om markens afträdande, gifva tillstånd till expropriation. Jag säger blott, att det synes mig icke vara något bestämdt hinder för detta, men jag vet icke, om Kongl. Maj:t på senare tid beviljat sådan expropriation eller om sådana frågor förekommit hos Kongl. Maj:t och om i sådant fall Kongl. Maj:t afslagit någon sådan framställning.

Det är i detta afseende, som jag skulle önska erhålla de upplysningar, som jag förmodar, att lagutskottet skaffat sig. Har Kongl. Maj:t beviljat sådan expropriation, så är det ju alldeles uppenbart,

Om utsträckning af expropriationsrätten.
(Forts.)

att någon lagstifning i ämnet icke behöfves; och om någon sådan fråga icke varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, så vill det synas mig, som om någon lagstiftning i ämnet icke behöfdes förr, än man fått se, huru Kongl. Maj:t tillämpar nu gällande lag.

Sedan jag erhållit de begärda upplysningarna, förbehåller jag mig att få framställa det yrkande, hvartill jag på grund deraf kan finna mig befogad.

Herr Hasselrot: Jag skall till en början tillkännagifva, att jag har en mot den föregående talarens alldeles motsatt uppfattning om innebörden af 1 § i expropriationsförordningen. Såvidt jag och lagutskottet förstå läsa den, är Kongl. Maj:t icke berättigad att medgifva expropriation för torg eller gator i annat än städer. Nu är det mycket sant, som den siste ärade talaren anmärkt, att byggnadsstadgan tillämpas och följaktligen byggnadsplan fastställts för köpingar och en mängd andra platser, särskildt i närheten af Göteborg. Men detta är icke liktydigt med att dessa platser fått rätt till expropriation för gator och torg. Om Kongl. Maj:t fastställt plan för ett dylikt samhälle, så har han dermed icke gifvit rätt till expropriation, utan kan man icke på enskild väg komma öfverens om afträdande af den för planens genomförande erforderliga marken, så blir följden den, att planen icke kommer att gå i verkställighet. Jag vågar icke säga, huruvida man inom köpingar eller municipal-samhällen gjort några försök att få expropriera mark till plats för gator eller torg, men jag är alldeles förvissad, att om ett sådant försök göres, så kommer det icke att lyckas. Under sådana förhållanden har lagutskottet icke ett ögonblick tvekat att föreslå en skrifvelse i ämnet, om också icke lagutskottet kunnat framdraga något exempel på detta behof, som dock naturligtvis existerar för det stora antalet köpingar i vårt land, 40 à 50 stycken, af hvilka flera äro större än många städer. Om städerna behöfva expropriationsrätten för gator och torg, så behöfva köpingarne den också.

Skrifvelsen afser således att tillgodose ett synnerligen starkt behof, och jag tillåter mig därför yrka bifall till densamma.

Herr Sjöcrona: Den föregående talaren synes i någon mån hafva missförstått mitt yttrande. Jag har icke sagt, att Kongl. Maj:t i och med fastställandet af en stadsplan beviljat expropriationsrätt. Men jag har sagt, att detta innebär, att man kan få expropriationsrätt. Ty man kan naturligtvis icke tala om att få expropriationsrätt, förrän det blifvit bestämdt, hvar gatorna och torgen skola läggas, och detta ligger i fastställandet af planen.

Men den siste talaren har icke heller gifvit mig något nöjaktigt svar på min fråga. Af hans anförande framgår icke, huruvida någon ledamot af lagutskottet hört sig för, huruvida Kongl. Maj:t, efter att hafva fastställt plan för en dylik plats — och det kallas nu för stadsplan —, afslagit framställd begäran om expropriation. Har icke

någon sådan fråga varit före hos Kongl. Maj:t, synes mig förslaget om denna skrivelse vara för tidigt väckt, och i sådant fall är det icke behöfligt att besvara Kongl. Maj:t med en skrivelse i ämnet. Jag skall därför tillåta mig yrka afslag å lagutskottets hemställan.

Om utsträ-
ning af expro-
priations-
rätten.
(Forts.)

Herr Leman: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag ber att få fästa uppmärksamheten derå, att byggnadsstadgan för rikets städer är tillkommen på administrativ väg. I sista paragrafen af denna byggnadsstadga heter det: »hvad i denna stadga är föreskrifvet om stad, gälle i tillämpliga delar äfven för köping; så ock för hamn, fiskeläge och annat ställe med större sammanträngd befolkning, då sådant af omständigheterna påkallas och Konungens befallningshafvande till följd deraf, efter vederbörandes hörande, derom förordnar genom beslut, som skall underställas Kongl. Maj:ts pröfning.» Här af följer, att Kongl. Maj:t visserligen kan på administrativ väg — på sätt ock skett i en massa fall — förordna, att byggnadsstadgan för rikets städer skall tillämpas i åtskilliga orter på landsbygden. Men här af följer ingalunda, att Kongl. Maj:t eger att genom administrativ åtgärd förändra expropriationslagen, som har civillags natur. Det kan heller icke vara tu tal derom, att, när i denna lag det uttryckligen heter, att expropriation kan medgifvas för anläggning af torg eller gata *i stad*, stadgandet icke kan afse anläggning af torg eller gata å landsbygden. För den uppfattning af lagen, för hvilken den förste talaren gjort sig till tolk, höjde sig åtminstone inom lagutskottet icke en enda röst, utan man var alldeles öfverens derom, att lagen måste tolkas så, som den ordagrant lyder. Historiskt sedt, visar det sig ock, att denna lag, som först antogs 1845 och sedan ändrades 1854 och 1866, tillkommit under tider, då ingen människa tänkte på, att behof kunde förefinnas att å landsbygden anlägga torg eller gata. Men i detta hänseende föreligger numera faktiskt ett behof; det finner man tydligast, om man ser på förhållandena i närheten af de större städerna, der stora sambällen uppvuxit. Man har der kanske icke varit nog förutseende i fråga om anordnande af torg och gator, utan den ene har köpt ett stycke här, den andre der. Mig veterligen har ej heller någon landskommun ingått till Kongl. Maj:t med en framställning i det syfte, hvarom här är fråga, och detta antagligen af det enkla skäl, att man, då lagen tydligen föreskrifver, att ifrågavarande expropriationsrätt gäller endast i fråga om stad, insett fullständigt hopplöst att söka erhålla dylik rätt för landsbygden.

Jag anhåller för min del om bifall till lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
allt från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 20 och 21 nästlidne mars bordlagda utlåtande n:o 4, angående iakttagande af ett förändradt stafsätt i allt från Riksdagen utgående tryck.

Herr Berg, Gustaf Axel: Herr grefve och talman, mina herrar! I sjelfva saken har jag ingen anmärkning att göra mot det förslag, som utskottet här har framlagt. Jag tror nemligen, att denna förändring både kan genomföras och bör genomföras. Det är blott på en formel omständighet, som jag anhåller att med ett par ord få fästa kammarens uppmärksamhet.

Utskottet har, som vi veta, föreslagit, att i allt från Riksdagen utgående tryck skall iakttagas ett stafsätt, som öfverensstämmer med det i Svenska akademiens ordlistas sjette upplaga begagnade. Detta stadgande är, så vidt jag kan förstå, att hänföra till de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen, och om dem säger riksdagsordningen uti 78 §, att de reglementariska föreskrifter, som för riksdagsgöromålen och ordningen hos kamrarne och utskotten anses till iakttagande jemte grundlagarne nödige, eger Riksdagen eller i ämne, som angår kammare enskildt, denna kammare att fastställa. Sådana reglementariska föreskrifter äro också, som bekant, antagna den 8 april 1868, med sedermera deruti vidtagna förändringar.

Nu håller jag för min ringa del före, att denna bestämmelse om stafsättet, derest den af kammaren antages, sålunda bör inflyta bland dessa reglementariska föreskrifter. Härigenom kunna äfven kanslideputerade, hvilka närmast hafva att öfvervaka denna sak, för framtiden hafva bestämmelsen bättre för sina ögon, än som kunde ske, i fall den meddelades genom ett protokollsutdrag. Jag tror, att den borde inflyta såsom ett andra moment i § 13 af dessa reglementariska föreskrifter. § 13 säger nemligen, att »utom de åligganden, som, enligt § 80 mom. 2 riksdagsordningen, tillhöra Riksdagens kansli, skall detta ombesörja tryckningen af alla de handlingar, hvilka till kamrarne inkomma eller från dem utgå» etc. Jag har då tänkt, att der borde tillfogas ett andra moment, lydande på följande sätt: »uti allt från Riksdagen utgående tryck skall iakttagas ett stafsätt, som öfverensstämmer med det i Svenska akademiens ordlistas sjette upplaga begagnade». För att detta, om min anmärkning befinnes riktig, må kunna genomföras, hvilket ju är mycket lätt att göra, hemställer jag om återremiss till utskottet.

Friherre Palmstierna: Herr grefve och talman! Den senaste talaren anhöll om återremiss i syfte, att den ifrågavarande bestämmelsen skulle införas såsom ett andra moment i 13 § af de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen. Denna 13 § säger, att Riksdagens kansli skall ombesörja tryckningen af alla de handlingar, hvilka till kamrarne inkomma eller från dem utgå, men den säger icke, huru kansliet skall ombesörja denna tryckning. Nu tryckes allt efter ordlistans fjerde upplaga, ehuru detta icke är bestämdt i

de reglementariska föreskrifterna. Det har gått utmärkt bra, och ingen har ansett, att kanslideputerade öfverskridit sin befogenhet, när de bestämt, att allt skall tryckas efter fjerde upplagan. I anledning deraf föreställer jag mig, att det icke är nödvändigt att vidtaga någon ändring i de reglementariska föreskrifterna, utan att kanslideputerade böra genom protokollsutdrag erhålla kännedom om Riksdagens beslut, efter hvilket de naturligtvis komma att rätta sig. Jag skulle därför vilja hemställa om rent bifall till utskottets förslag.

Då jag likvisst nu fått ordet, så — för att icke behöfva ännu en gång besvara herrarne, om det skulle blifva diskussion i saken — skall jag tillåta mig att i korthet redogöra för utskottets uppfattning af ämnet. Utskottet har tänkt sig, att det måste finnas ordning i tryckningen; det måste vara bestämt, hvilket stafsätt skall användas. Detta är nu bestämt af kanslideputerade, som meddelat föreskrift om att fjerde upplagan skall följas. Nu är det gifvet, att motionärer, sekreterare och andra icke alla skrifva efter den fjerde upplagan. En del äldre personer hafva ännu icke hunnit vänja sig vid den fjerde upplagens stafsätt, och de, som äro yngre, hafva redan gått förbi detsamma. De hafva lärt sig stafningen efter den sjette upplagan; åtskilliga ligga kanske långt före och äro nystafvare. Men allt detta rättas genom kansliets försorg, d. v. s. af sättnare och korrekturläsarne. Således sker redan nu genom dessa sättare och korrekturläsare en justering af stafningen. Nu är således frågan den, huruvida denna justering skall ske efter fjerde eller sjette upplagan. Den fjerde upplagan utgafs år 1880 och den sjette år 1889. Det är för alla bekant, att Kongl. Maj:t år 1889 bestämde, att den sjette upplagan skulle följas i skolorna. Detta var också alldeles nödvändigt. Förut var i detta afseende intet bestämt; en del lärare, som voro nystafvare, ville stafva på det sättet och andra på ett annat sätt. Det var sålunda ett virrvarr i skolorna och icke minst i folkskolorna. Kongl. Maj:t, som ansåg det vara nödvändigt, att en fast bestämmelse i detta hänseende meddelades, föreskref därför, att den sjette upplagan, hvilken då nyligen utfärdats, genast skulle användas i de tre lägsta klasserna af elementarläroverken och sedermera i såväl småskolor som folkskolor. Alla de, som under de 5 à 6 senaste åren blifvit studenter, hafva sålunda lärt sig att stafva efter denna sjette upplaga. Nu är det alldeles gifvet, att någon gång måste äfven Riksdagen hinna dit; frågan är, när tiden är inne. Jag föreställer mig, att tiden bör vara inne redan nu, då ju denna stadga varit gällande i 13 år. Efter utskottets förslag skulle det nya stafsättet tillämpas först nästa år, och dåmera skulle sålunda 14 år hafva förflutit efter stadgans utfärdande. Det kan då icke vara för tidigt, att äfven Riksdagen tillämpar detta stafsätt.

Nu kunna många säga, att de icke vilja se sina motioner och dylikt stafvade på detta sätt, utan önska, att den gamla stafningen der bibehålles. Jag vill emellertid erinra derom, att en justering af

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
del från Riks-
dagen ut-
gående tryck.* stafningen sker redan nu, fastän efter den fjerde i stället för den sjette upplagan. Och det är bättre, att, om en ändring ändock måste ske, den icke sker baklänges, så att de, som lärt sig stafva på ett nyare sätt, få sin stafning ändrad i enlighet med hvad som är 20 år gammalt.

(Forts.)

Det har icke varit utskottets mening att uttala sig för vare sig den ena eller andra upplagan, utan endast att tillse, att det blir ordning i det hela och att denna ordning följer med Kongl. Maj:t föreskrifter.

Det finnes visserligen en sjunde upplaga, men dels har Kongl. Maj:t icke anbefalt dess tillämpning i skolorna, dels är den också i så hög grad ultramodern, att — för att blott anföra ett enda exempel — ordet *sauvera* i den stafvas *såvera*. Utskottet har fördenskull icke kunnat fästa något afseende vid denna sjunde upplaga, utan har ansett, att den af Kongl. Maj:t sedan 13 år tillbaka föreskrifna sjette upplagan bör vara gällande i stället för den fjerde.

Med anledning häraf ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Herr talman, mina herrar! Det kan nog synas mycket vågadt att tillåta sig uppträda mot två sådana förslagsställare som motionärerna i denna fråga och mot det med dem alldeles eniga utskottet; men jag har dock velat få till protokollet antecknadt, att jag icke kan biträda utskottets förslag och således icke heller det af herr Berg framställda yrkandet. Det synes mig nemligen mycket olämpligt eller åtminstone föga lämpligt, att Riksdagen inlåter sig på att fatta formliga beslut om rättstafning. Det är väl dock en sak, som bör få ankomma på landets språkforskare och på Svenska akademien. Riksdagen har väl andra saker att syssla med än rättstafning. Det kan naturligtvis icke bestridas, att Riksdagen har full rätt att gifva sina kanslideputerade föreskrifter om, huru dess tryck skall vara beskaffadt. Men Riksdagen vill väl ändå hafva någon auktoritet här inom vårt land, och om Riksdagen inlåter sig på att fatta ett beslut om stafning, så synes det mig, att deraf borde följa, att detta är den rätta stafningen, den, som bör gälla inom hela landet. Ett sådant beslut skulle således för en lång tid framåt binda stafningen och utöfva ett hindrande inflytande på språkets utveckling, på den lefvande organism, som finnes i hvarje språk. Jag anmärker vidare i förbigående, att detta beslut ju skulle åsyfta att binda stafningen vid en ordlista, som redan efterträds af en nyare.

Nu tror jag emellertid för min del, att om Riksdagen inlåter sig på att fatta ett sådant beslut, så kommer detta att hafva ganska liten inverkan på hvad utskottet kallar för en *riksstafning*. Det blir i så fall Riksdagen, skolpojkarne och de unga menniskor, hvilka nu äro mellan 18 och 21 år, som komma att stafva efter sjette upplagan, under att Kongl. Maj:t och flertalet af hela det öfriga svenska

folket stafvar på ett annat sätt; och det synes mig icke vara något eftersträfvansvärdt för Riksdagen. Detta om lämpligheten af beslutet.

Jag tror också, att det är alldeles obehöfligt, att Riksdagen fattar ett sådant beslut. Ty om nu denna sjette upplaga kommer att fortfarande gälla för skolorna, så skall också, i den mån de unga växa till och denna stafning tränger igenom, densamma naturligtvis komma att tillämpas i riksdagstrycket. Mig veterligt har Riksdagen aldrig fattat något formligt beslut om, hvilken stafning skall tillämpas, utan det hafva kanslideputerade skött om så, som de velat; och, som jag redan sagt, när denna nya stafning trängt sig igenom, så kommer den nog att tillämpas i alla fall utan något beslut af Riksdagen.

Men, säger man, Kongl. Maj:t har ju utfärdat ett cirkulär af år 1889, hvarigenom anbefalts, att sjette upplagan skall tillämpas vid undervisningen. Ja, det kan visst icke falla mig in att vilja fränkänna detta cirkulär all vigt och betydelse, ty jag har sjelf varit med om att framkalla detsamma. I cirkuläret angifves ock tydligen, hvilken anledningen varit till dess utfärdande; det är nemligen »de talrika och från hvarandra skiljaktiga teorier i afseende på svenska språkets rättskrifning, hvilka under de senare åren gjort sig i större eller mindre mån gällande vid rikets läroanstalter». Vi veta alla, att på 1880-talet framträdde några reformiffrare i Upsala, hvilka nödvändigt ville reformera språkets stafning, och detta grep omkring sig allt mer och mer. Det inträffade till slut, enligt hvad för mig från fullt tillförlitligt håll uppgifvits, att när lärarne vid ett femklassigt läroverk omnämnde för byråchefen för allmänna läroverken, att vid de tre högre läroverk, dit lärjungarne från det femklassiga läroverket brukade öfvergå, lektorerna använde hvar sitt olika stafsätt, och af denna anledning tillsporde byråchefen, huru de vid sådant förhållande borde förfara, så erhöilo de det svaret: Ni får väl höra efter vid hvilket läroverk de ämna att söka inträde. — Detta var ju ett alldeles ohållbart tillstånd, och därför inbjöd jag lärarekollegiet vid det läroverk, för hvilket jag i 22 år varit och fortfarande är inspektor, till en öfverläggning, som ledde till det resultatet, att vi hos stiftets biskop begärde, att han måtte hos Kongl. Maj:t utverka bestämda föreskrifter för alla rikets läroverk. Jag vet icke, om andra sådana framställningar inkommo; men af hvad jag nu upplyst framgår, att åtminstone jag för min del varit med om att framkalla detta cirkulär. Men när man tänker på, huru cirkuläret tillkom, finner man ju, att detta skedde endast för att motverka det oeffterättlighetsstillstånd, som då rådde vid våra skolor. Kongl. Maj:t har i detta cirkulär alldeles icke uttalat någon mening om, huru det svenska folket i öfrigt skulle stafva; och i Kongl. Maj:ts kansli stafvas ju ännu icke efter det nya sättet.

Det är emellertid en annan, mycket vigtig synpunkt, som för mig gör sig gällande, och det är den frågan, huruvida verkligen denna sjette upplaga innehåller den bästa stafningen. Det säges,

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.* att den skall vara så ljudenlig och följdriktig. Ja, hvad är då ljudenlig stafning? Innebär det, att man skall taga reda på, huru Sveriges fem millioner människor uttala det eller det ordet och sedan följa pluraliteten? Jag tror icke, att en sådan undersökning har egt rum, och den lär väl heller aldrig kunna ega rum. En

(Forts.)

vetenskapsman i Upsala, som är född i Södermanland, Upland eller Vestmanland, har sannerligen icke reda på, huru orden uttalas på Gotland, i Småland, Skåne eller Halland. Till och med i mellersta Sverige är ju uttalet ofantligt olika; vestgöten talar icke så som södermanlåndingen eller stockholmaren.

När detta nya skulle komma, så fick man höra — hvad som också uttalas i en broschyr af en utaf mig högt värderad vetenskapsman, Esaias Tegnér — att man borde försöka att göra det lättare för de stackars skolpojkarne, som icke veta, huru de skola stafva; och det skulle man åstadkomma på det sätt, som då var i fråga.

Mina herrar! Såvidt jag kan förstå, har det på senare tiden blifvit värre, än hvad det var förut. Efter det 1889 års cirkulär med 1890 års början trädte i kraft och sedan det tillämpats i omkring sex års tid, fann jag mig föranlåten att till stiftets biskop aflåta en skrifvelse, uti hvilken jag fästade hans uppmärksamhet på det ofantligt stora procenttal af underbetyg, som förekom vid det läroverk, der jag är inspektor — visserligen äfven i ett par andra ämnen, men hufvudsakligen just i modersmålet, d. v. s. rättstafningen — och jag hemställde i denna skrifvelse, att biskopen måtte taga i öfvervägande, huruvida icke något slags bot kunde åstadkommas för detta. Han gjorde en undersökning och meddelade mig derefter, att förhållandena voro ungefär lika vid alla läroverk inom Skara stift.

Jag hemställer, om man inför ett sådant faktum kan påstå, att man genom detta nya beredt skolynglingarne någon lättnad i stafningen. I vår skoltid förekom sannerligen icke så der mycket bråk med stafningen och dylika stora svårigheter för skolynglingarne. Men att förhållandena nu förändrat sig, beror naturligtvis äfven på på något annat, som icke hör till denna fråga, nemligen den bakvända ordningen, att man vill tvinga fram fullkomlig kunskap i rättstafning hos små pojkar på 10 à 11 år. På detta sätt bortnötes onyttigt en ofantligt lång tid med att försöka få fram denna förmåga, hvilken de i alla fall, om de finge vara i fred ett eller annat år, skulle förvärfva praktiskt genom att läsa och skriva. Men den metod, som nu användes, sliter på deras nerver och vållar dem mycket besvär och bekymmer. Det är ju allt fortfarande så, att modersmålet är det ämne, som det är svårast för gossarne att reda sig med. Skulle man bereda en verklig lättnad — det är nu en mycket djerf framställning jag här vågar göra — så borde man afskaffa både *ä* och *å* samt stafva alla *e*- och *ä*-ljud med *e* och alla *å*- och *o*-ljud med *o*. Det blefve en verklig lättnad. Kunde vi komma derhän, så skulle jag gerna vara med om att fatta ett beslut, som

kunde åstadkomma en riksstafning; men såsom det nu är staldt, tror jag, att vi göra bäst i att här i Riksdagen icke meddela före skrifter om rättstafningen. Jag tillåter mig därför yrka afslag å utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*

(Forts.)

Friherre von Kræmer: Herr grefve och talman! Mina herrar! Må uttrycket tillåtas mig: jag tycker, att den senaste talarens yttrande har varit en vild blandning af å ena sidan den mest långsträckta reformifver och å andra sidan retrogradation. Kan man t. ex. tänka sig något djerfvare förslag, än att vi skulle på den ståndpunkt, der vi nu befinna oss med vår stafning, upphäfvä allt stafvande med *ä* och teckna *ä*-ljudet öfverallt med *e* och på samma sätt skriva både *ä*- och *o*-ljudet med *o*? Det är sannerligen det djerfvaste jag någonsin hört talas om. Också tyckes den ärade talaren sjelf knappast hafva på allvar framkastat denna tanke. Emellertid, då han nu framställt ett sådant förslag, hvad skulle följderna blifva? Jo, i somliga af de ord, der man använde tecknet *e*, skulle detta tecken uttalas såsom *ä* och i andra såsom *e*. På samma sätt med *ä* och *o*.

Det finnes verkligen, mina herrar, ett språk, ett stort verldsspråk, der man af kärlek till det gamla har så länge stannat kvar vid en för länge, länge sedan föråldrad stafning, att man slutligen kommit till ungefär ett sådant förhållande, som den ärade talaren ville här åstadkomma — jag menar engelskan. Orden hafva der slutligen nästan blifvit hieroglyfer, så att man, för att kunna läsa upp en engelsk text, måste lära sig, huru hvarje särskildt ord skall uttalas. Jag vill icke trötta herrarne med många exempel, men må det tillåtas mig att uppläsa några få ord. De skrivas alla med *ea*, och jag uttalar dem nu som de äro stafvade: *eat, earl, heart, head, real, realm*. Men Gud nåde den, som uttalar dessa ord på det sättet i England; han blefve utskrattad! De uttalas nemligen: *ä, örl, hart, hädd, riäl, rälm*. Är det skäl, att man så förälskar sig i det gamla, att man håller fast dervid, till dess ett med detta jemförligt tillstånd inträdt? Och det skall slutligen efter sekler inträda, derest man icke någon gång vill börja med en förändring.

Jag vill med få ord karakterisera hela denna frågas innebörd: Det är, att man gör sig mycket för stora föreställningar om vigten af det steg, som skulle tagas derigenom, att utskottets utlåtande bifölles. Man tror förmodligen, att derigenom den s. k. nystafningens vara eller icke vara skulle afgöras?

Mina herrar! Jag skall tala om för eder, att ni dagligen samt och synnerligen — åtminstone de allra flesta — läsen och läsen om igen den sjette upplagan af Akademiens ordlista! Ja, d. v. s. jag menar icke, att herrarne läsa sjelfva boken. Det skulle väl bli något tråkigt. Men herrarne läsa tryckta saker, som äro stafvade efter densamma. — Jag har användt några stunder af de senaste dagarne för att läsa tidningar från olika håll på ett sätt, som kanske kan kallas oeffterättligt, nemligen så, att jag icke det minsta fäst mig

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*

(Forts.)

vid innehållet, utan blott sett på stafningen. Resultatet derutaf har blifvit — jag har genom förfrågningar på de olika redaktionerna funnit detta bekräftadt — att nästan alla våra stora tidningar stafva efter den sjetta, somliga till och med ett godt stycke in på den sjunde upplagan. Såsom vid ett föregående tillfälle omnämnts, skriver Riksdagens egen justitieombudsman i sin embetsberättelse troget alla *ä*-ljud med *å* och rättar sig äfven i öfrigt efter den sjetta upplagan. Af de tidningar, som antagit det nya stafsättet, nämner jag först och främst Svenska Dagbladet. Det är kanske den tidning, som gått längst i sin reformifver, ty den har i vissa fall kommit ganska långt in på den sjunde upplagan. Att finna *der* stafvad med *å* var lätt; deremot fick man temligen länge jaga efter *quinnor* med *kv*, men äfven sådana anträffades slutligen.

Detta var Svenska Dagbladet. På nästan aldeles samma sätt stafva Aftonbladet, Dagens Nyheter, Dagligt Allehanda och flera smärre tidningar, såsom Stockholmstidningen, samt en del specialtidsskrifter, såsom Svensk Läraretidning. Och går man till landsortspressen, så finner jag från den landsdel, jag bäst känner till, nemligen Södermanland, Länstidningen, Sörmlandsposten och Eskilstunakuriren, hvilka alla i det närmaste stafva efter sjetta upplagan. Enahanda är förhållandet med Östgöta-korrespondenten.

Om man sedan går till rikets andra stad, träffar man der en väldig reformator på detta område, nemligen Göteborgs handels- och sjöfartstidning, hvilken stält upp som sin princip att stafva på det mest ljudenliga sätt och ej ens stannar vid sjetta upplagens mest ljudenliga alternativ. Samma synes förhållandet vara med Göteborgsposten, och vid förfrågan har jag erfarit, att denna min uppfattning icke är oriktig.

Jag återkommer till hvad jag sagt: att om man tager detta steg och beslutar att låta Riksdagens utgående tryck stafvas efter sjetta upplagan, har detta icke den betydelse, som man här velat tillmäta en dylik åtgärd; och det blir visst icke fallet, att, som den siste talaren uppgaf, blott »skolpojkarne och Riksdagen» skulle komma att stafva efter sjetta upplagan. Som sagdt, nästan hela vår tidningspress stafvar redan på samma sätt; och jag trotsar den ärade talaren eller någon annan att kunna omvända den rigtning, stafningen sålunda fått.

Första upplagan af ordlistan trycktes år 1874 och gick åt så fort, att den andra upplagan trycktes samma år. Tredje upplagan trycktes 1875 och den fjerde, efter hvilken Kongl. Maj:t ännu skrifer, år 1880. Sedan trycktes år 1883 femte upplagan, som emellertid innehåller få eller inga ändringar. Den har till företal ett utdrag af första upplagens företal, hvilket tillräckligt visar, att inga afsevärda ändringar vidtagits. Sedan inträffade dock en händelse! Den berömde språkforskaren och skriftställaren professor Esaias Tegnér kom in i svenska akademien! Då blef det en annan rörelse i saken. Följden blef nemligen, att sjetta upplagan utkom

år 1889, med dess många och väsentliga ändringar och förbättringar i stafningen.

Sedermera har visserligen utkommit äfven en sjunde upplaga; men skälet till att motionärerna — jag vågar säga detta äfven på min medmotionärs vägnar — icke dristat föreslå att följa den, är det, att, såsom en talare från motsidan nyss påpekat, vissa utländska ord der äro stafvade på ett föga tilltalande sätt, såsom t. ex. resonnemang, en stafning, som fastslår och rent af förleder till ett alldeles ofranskt uttal af slutstafvelsen: »restaurang», som talar hälften fransyska, hälften dålig svensk-fransyska o. s. v.

I öfrigt är emellertid skillnaden mellan sjetta och sjunde upplagorna hufvudsakligen endast den, att i den förra medtagits ett hundratal vexelformer för enkla ord. Med sammansättningarna blir det således flera hundra. I sjunde upplagan äro dessa vexelformer till största delen öfvergifna och blott de nyaste behållna. De, som vilja till någon del begagna det gamla stafningssättet, böra således vara belåtna med sjetta upplagan. Det går efter densamma fortfarande an att stafva med q och att skrifva t. ex. »drägt» med gt o. s. v.

Ja, men, säger man slutligen, såsom förra gången sades i kansli-deputerades memorial, det uppstår det bedröfliga förhållandet, att det från Riksdagen utgående trycket stafvas på *ett* sätt och det från Kongl. Maj:t inkommande, efter fjerdte upplagan stafvade, på *ett annat*. För min del tror jag det emellertid ligga i sakens natur — och jag har anledning att tro — att ett beslut, sådant som det här ifrågasatta, skulle mycket snart efterföljas af en regeringens instruktion till dess underlydande att äfven stafva på samma sätt, d. v. s. efter sjetta upplagan, så att dissonansen mellan det till Riksdagen ingående och det derifrån utgående trycket blefve af kort varaktighet.

Det är väl dock skäl, mina herrar, att Riksdagen i denna fråga ej stannar kvar på en öfvergifven ståndpunkt, utan formerar »linie framåt!» och rättar in sig på den rigtning, som nu i denna fråga är den allmänna.

Att Riksdagen ej skulle ha befogenhet att fatta ett sådant beslut, kan jag ej förstå. Hvem skulle då ha rättighet dertill? Icke skulle, tänker jag, Riksdagen uppfatta det som någon artighet, om en myndighet, hvilken det vara månne, ålade Riksdagen att i sina handlingar stafva på det eller det sättet? Ett sådant försök skulle nog allmänt väcka häftig opposition! Nej, i denna fråga är Riksdagen ensamt bestämmande; och, som sagdt, skulle Riksdagen bifalla detta förslag, är jag öfvertygad om, att det ej skulle dröja länge, förr än embetsverken följde efter.

Ännu en gång, låtom oss ej göra oss öfverdrifna föreställningar om ett sådant besluts vikt, eller tro, att deri ligger någon väsentlig revolution af vårt språks stafning. Den är redan gjord.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*

(Forts.)

Herr Anderson, Albert: Herr grefve och talman, mina herrar! Då fjerde upplagan af Svenska akademiens ordlista, hvars stafsätt för närvarande begagnas i Riksdagens handlingar och annat offentligt tryck, utkom år 1880, är den således föga mera än 20 år gammal. Detta oaktadt säga herrar motionärer, att denna upplagas stafsätt är länge sedan föråldradt. Det måtte gå mycket fort med förändringarne i fråga om stafsättet, när en tidrymd af 20 år anses så oerhördt lång. Jag för min del håller åter före, att en tidrymd af 20 år i ett lefvande språks utveckling är jemförelsevis kort.

Ett skäl för antagande af ordlistans sjetta upplaga såsom bestämmande stafsättet är ju det, att detta stafsätt sedan år 1890 tillämpats i skolorna. Men man skall komma i håg, att de, som under tiden derefter genomgått skolorna, i regel ännu icke inträdt i det offentliga lifvet; och de, som äro äldre, äro främmande för detta stafsätt. Det är icke lämpligt att alltför hastigt rusa i väg med förändringar af ett språks stafsätt. Utskottet har påpekat, att förbistring råder i vårt språks stafning; och det är mycket sant. Svenska akademien har, som den siste ärade talaren nämnde, med korta mellanrum skickat ut nya ordlistor; sedan ha vi en massa nystafvare, som komma med det ena besynnerliga stafsättet efter det andra. Dessa herrar säga, att man skall stafva ljudenligt, d. v. s. uttalet skall vara det bestämmande för stafsättet, som måste helt och hållet underordnas uttalet. Men, mina herrar, det är en känd sak, att mängden, äfven bland dem, som genomgått högre undervisningsanstalter, icke alltid håller tungan rätt i munnen. För min del anser jag, att uttalet och stafsättet äro två koordinerade faktorer i språket. De böra taga hänsyn till hvarandra och samarbeta; eljest blir språket förderfvadt. Skulle man nu uteslutande fästa afseende vid det ljudenliga, hvad blir följden? Jag ber att få nämna ett par exempel. Vi ha två ofta förekommande ord, som lyda »vi äro», men i talspråket uttalas de af många än såsom »vi är» och än såsom »vi ä», medan andra åter äfven i talet följa skrifsättet. Skall det då bli tre varianter för dessa ord i herrar nystafvares ordbok? Under senare år har på många håll bokstafven e såsom tecken för öppet e-ljud utbytt mot ä; och man tyckes vilja fortsätta på den vägen för att få ä såsom rätta beteckningen för det öppna e-ljudet. Hvad blir följden? Jo, i talet lär man sig snart att uttala detta öppna e-ljud, der det stafvas med ä, som öppet ä-ljud, och följden deraf åter blir, att språket varder mera, om jag så får säga, bråkande.

Jag har här en broschyr, innehållande förslag i rättstafningsfrågan af herrar kanslirådet Lyttkens och professor Wulff; den innehåller många öfverraskningar, vid hvilka jag dock ej skall uppehålla mig för att ej allt för länge taga kammarens tid i anspråk, men der finnes ett ord, på hvilket jag skulle vilja fästa uppmärksamheten. Broschyrens titel lyder: »Förslag i rättskrivningsfrågar av» — och derefter författarnes namn; »af» stafvas der med v. Ja, det är

sant, att i detta senare ord, der f enligt hittills gällande stafsätt står i slutet af ordet efter långt vokalljud, f uttalas såsom v; deri ha författarne rätt, men hvad blir följden? Jo, detta lilla ord förekommer ofta äfven i sammansättningar, och om då f der utbytes mot v, kommer vokalljudet att uttalas mera öppet och kort, ungefär med samma uttal som första stafvelsen i »avtodidakt». Språket förändras således genom ett dylikt skriftsätt; men blir det vackrare? Jag tror det icke.

Man får i fråga om språkets stafning vara försigtig och gå varsamt till väga, ty stafsättet utöfvar större inflytande på uttalet, än man tror. Uttalet, som mången gång är sjelfsväldigt, bör ej vara uteslutande bestämmande för stafsättet; stafsättet åter kan leda uttalet på rätt väg. Men låtom oss icke förstöra vårt vackra svenska språk genom — jag kan ej säga bättre — *omogna* infall.

För min del anser jag naturligt, att, då de unga, som lärt sig sjette upplagens stafning, ännu ej inträdt i det offentliga lifvet, det är för tidigt att här införa detta stafsätt; jag skulle önska, att man dröjde dermed, och vore således för min del böjd att afslå förslaget. Men är det så, att kammaren vill antaga förslaget, hemställer jag, att detsamma ej måtte blott meddelas denna Riksdags kanslideputerade genom protokollsutdrag; ty vid en kommande riksdag kunna andra personer blifva kanslideputerade, och de kunde då lätt förbise saken. Skulle därför kammaren vilja biträda förslaget, hemställer jag, att frågan måtte återremitteras till utskottet, för att detta må framlägga förslag om beslutets inryckande i § 13 af de reglementariska föreskrifterna.

Herr Sjöcrona: Jag har tillåtit mig att för andra gången begära ordet i denna fråga endast för att fästa uppmärksamheten derå, att hvad friherre von Krämer yttrade om engelska språket ej har ringaste sammanhang med den tanke, jag tillät mig framkasta, och som ju för öfrigt icke nu är föremål för kammarens öfverläggning och beslut. Engelska språket har, som vi veta, åtminstone fyra olika ljud, som betecknas med a; och samma är förhållandet med hvar och en af dess öfriga vokaler, att de beteckna flera olika ljud. Hvad jag åter ifrågasatte var, att två fullt närbeslägtade ljud skulle betecknas på samma sätt. Och då man vet, att de ord, hvarom jag talade, i vissa delar af landet uttalas med e-ljud, i andra åter mycket bredt som ä och slutligen i andra midt emellan dessa ljud, så vore det väl lämpligt att för nämnda vokalljud ha en och samma beteckning. Detta har således icke på ringaste sätt någon jemförlighet med engelska språkets stafsätt.

För öfrigt hade jag verkligen trott, att friherre von Krämer skulle blifva mycket tilltalad af den af mig uttalade tanken, ty han är ju nystafvare; och mitt förslag innebure onekligen en mycket genomgående praktisk reform, hvarigenom undvekes bokstäfver,

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*

som få ett annat ljud genom att prickar sättas deröfver — något, som, utom hos oss, förekommer endast i tyska språket.

I öfrigt har jag ej något att tillägga till mitt förra yttrande.

(Forts.)

Herr von Friesen: Herr grefve och talman! Mina herrar! Jag skall icke inlåta mig på rättstafningsfrågan, den vetenskapliga sidan af saken, som här blifvit berörd, ty den hör enligt min åsigt icke hit. Utskottets mening finnes uttryckt på sid. 4, der det heter: »Hufvudsynpunkten härvidlag och hvad beträffar stafningen i det officiella trycket synes utskottet icke vara att finna det vetenskapligt riktigaste och konsekventaste stafsättet — ty derom tvista de lärde, och utskottet saknar kompetens att slita tvisten — utan att bidraga till stadga och ordning i stafningen, så att Riksdagen, i hvad på den ankommer, söker främja åstadkommandet af en riksstafning.»

De lärdes tvist har nu här blifvit införd i diskussionen, men jag ber, som sagdt, att helt och hållet få taga afstånd derifrån. Jag vill endast konstatera, att i vårt land ett visst stafsätt är påbjudet vid alla rikets undervisningsanstalter — det är icke blott »några skolpojkar», som stafva så, utan hela det uppväxande släktet från år 1891 och successivt framåt, med andra ord de generationer, som redan börjat komma ut i lifvet. Är det då lämpligt, att de der skola möta ett annat stafsätt; är det meningen, att de i skolorna skola lära ett stafsätt för att sedan, då de komma ut, möta ett annat, som eliminerar det förra? I min ungdom hände det ofta, att pojkar fingo lära sig ett stafsätt i 2:dra klassen, men sedan i 3:dje klassen fingo bock för hvad som varit rätt i 2:dra klassen, för att sedan kanske i 4:de klassen få bock för skriftsättet från 3:an. Det var detta, som upprörde mig, och liksom många andra lärare i modersmålet gjorde jag därför kraftiga försök att få en ukas, som bragte reda i saken. Den kom slutligen år 1889; och enligt min åsigt har den verkat till välsignelse i skolan. Visst är det svårt att skriva rätt nu med, och visst bli gossar kuggade i somliga fall; men så har det alltid varit, och det kan bero på andra orsaker. Faktum är emellertid, att den derigenom åvägabragta enheten medfört ordning och skick, åtminstone relativt — allting är relativt här i verlden. Men nu är tidpunkten kommen, då äfven i det allmänna trycket bör införas samma stafning. Detta har ej skett i Kongl. Maj:ts kansli, till en del därför att först nu den generation kommit in der, som lärt den nya stafningen; men det är illa nog, att så ej har varit. Det har till och med händt, att man i ämnena till studentskrifningarne på modersmålet fått se exempelvis ordet jemförelse stafvadt med *jem-* i stället för *jäm-*; men om pojkarne stafva så, få de bock. När de då få se ämnena, huru skola de veta, huru de skola stafva, och detta i det fasansfulla ögonblick, då de sitta der i studentskrifningen? Det vore sannerligen tid på, att kansliet började stafva på samma sätt som skolorna; det är ingen reson i att stafva på ett sätt i skolan och på ett sätt i lifvet. Vore det icke en god tanke

att, såsom utskottet här föreslagit, Riksdagen skulle göra sig till målsman icke för någon viss stafning såsom den enda rätta, men för den af Kongl. Maj:t för skolorna fastställda stafningen? Det skulle ej vara ett intagande af en vetenskaplig ståndpunkt, utan endast ett fastslående af att den stafning, vid hvilken den svenska ungdomen uppfostrats, bör följas och ensamt följas af denna ungdom äfven framgent. Nu svaras det, att många gamla ha lärt sig på ett annat sätt och att de väl ej skola behöfva stafva annorlunda. Nej, det är ej heller nödvändigt; det är blott i Riksdagens tryck, den nya stafningen skulle iakttagas. Nu förhåller det sig så, att vid hufvudstadens tryckerier de flesta korrekturläsarne äro vana just vid sjetten upplagens stafsätt; de följa helst detta, och när de skola stafva efter fjerde upplagan, blir det trassel och oordning. Om de finge välja, skulle de gifvet stafva efter sjetten upplagan, ty vid det stafsättet äro de uppvuxna. Detta är också ett skäl för förslaget.

Det är icke någon stor eller maktpåliggande fråga, detta; men det förefaller dock, som om, när den blifvit väckt, det vore skäl, att Första Kammaren beslöte att vid stafningen af riksdagstrycket följa sjetten upplagan. Visserligen finnes denna upplaga ej längre i bokhandeln, men det finnes ordlistor efter densamma i mängd och ännu flera rättstafningsläror. Detta är, som friherre von Kræmer framhöll, en ganska oskyldig åtgärd; men det är dock en ordningsåtgärd, som synes tilltalande. Det lider ej heller något tvifvel, att på samma gång Riksdagen beslutar att antaga detta stafsätt, kommer äfven det officiella trycket i dess helhet att så stafvas — derpå har jag äfven fått officiel bekräftelse. Och det kan icke heller skada, att Riksdagen, då den tager initiativet i denna lilla staffråga, derigenom visar sig tänka på de unge män, som arbeta i Riksdagens kansli och tryckeri och af hvilka de flesta vuxit upp vid sjetten upplagens stafsätt; hvarför skall man då sedan vänja dem vid ett annat och derigenom åstadkomma oreda och förbistring i stället för att äfven här utrota detta andra och äldre stafsätt.

Hvad sjunde upplagan angår, så är ju denna visserligen utkommen, men dess stafsätt ingår ännu icke i allmänna medvetandet; det är ej känt och pröfvadt, och om den kan därför ingenting sägas.

Nu har herr Gustaf Berg yrkat återremiss, för att denna bestämelse skulle upptagas bland de reglementariska föreskrifterna. Då detta yrkande framstälts både af honom och af herr Albert Anderson, hvilka båda äro kanslideputerade, kan man ju ej ha något deremot; men jag föreställer mig, att, om kammaren godkänner utskottets kläm, det ej finnes något hinder för kanslideputerade att göra hemställan om beslutets inryckande i de reglementariska föreskrifterna. Jag anser mig därför sakna anledning att framställa annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

*Ifrågasatt
ändring af
stafsättet i
det från Riks-
dagen ut-
gående tryck.*

(Forts.)

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels att utskottets hemställan skulle afslås, dels ock att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition dervid antagits återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 32.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de vid sammanträdets början aflemnade kongl. propositionerna.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 4,06 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.